

ترسیم نقشه‌ی علمی حوزه‌ی سلولهای بنیادی در بازه‌ی زمانی ۳ سال بر اساس مدارک نمایه شده در نمایه استنادی وب آو ساینس در کشورهای منتخب: (تحلیل همبندی واژگان)

زهرا قاسمی آقبلاغی^۱، فریدون آزاده^۲، فاطمه شیخ شعاعی^۳

چکیده

زمینه و هدف: حوزه‌ی سلولهای بنیادی به عنوان یکی از حوزه‌های شاخص سلامت در ایران در حوزه‌ی علم سنجی کمتر به آن پرداخته شده است، از این رو، این پژوهش با هدف ترسیم نقشه‌ی حوزه‌ی سلولهای بنیادی (تحلیل همبندی واژگان) شکل گرفت که بر اساس مدارک نمایه شده در نمایه استنادی وب آو ساینس در کشورهای منتخب در طی سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳ بوده است. **روش بررسی:** این پژوهش از نوع توصیفی و با استفاده از تکنیک علم سنجی و فن تحلیل همبندی واژگان انجام گردیده است. در این تحقیق، ۳۴۱۴۲ عنوان مقاله از پایگاه وب آو ساینس بررسی شدند. ابزار گردآوری داده‌ها سیستم جستجوی پایگاه وب آو ساینس است. تحلیل داده‌ها با سیستم تحلیل نتایج وب آو ساینس و نرم افزار سایت اسپیس (Citespace) انجام شد. **یافته‌ها:** بیشتر تولیدات این حوزه متعلق به کشور آمریکا و به زبان انگلیسی هستند. سلول بنیادی، تمایز سلولی، در شرایط آزمایشگاهی، بیان ژن، سلول‌های بنیادی مزانشیمی، سلولهای بنیادی جنینی و پیوند از واژگان پرکاربرد و مباحث موضوعی داغ این حوزه هستند.

نتیجه‌گیری: روند رو به رشد این حوزه باعث گردیده است که حوزه‌های موضوعی متفاوت در زمینه‌ی سلولهای بنیادی وارد شوند. با توجه به پربسامد بودن سلولهای بنیادی جنینی در این حوزه، می‌توان به اهمیت این سلولها پی برد؛ زیرا با استفاده از این سلول‌ها می‌توان بسیاری از بیماری‌ها را درمان نمود.

واژه‌های کلیدی: همبندی واژگان، حوزه‌ی سلولهای بنیادی، نقشه‌ی علمی، وب آو ساینس

دریافت مقاله: آبان ۱۳۹۶

پذیرش مقاله: اسفند ۱۳۹۶

* نویسنده مسئول:

زهرا قاسمی آقبلاغی؛

دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران

Email :
z_ghasemi@alumnus.tums.ac.ir

^۱ کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

^۲ دانشیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

^۳ استادیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

مقدمه

امروزه واژه‌ی تولید علم در کانون توجه تمام سیاست‌گذاران، تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان امور علمی و پژوهشی کشور قرار گرفته است و در سند چشم‌انداز بیست‌ساله‌ی توسعه‌ی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، برای توسعه‌ی کشور تأکیدات فراوانی بر توسعه‌ی علمی در حوزه‌های جدید و نو شده است. مقام معظم رهبری نیز نقشه علمی را مهم‌ترین وسیله برای دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور دانستند و از جامعه علمی کشور خواستار تعریف نقشه علمی در عرصه‌های مختلف شده‌اند (۱).

ارزشیابی کمی علوم که به باروری و توسعه می‌انجامد، می‌تواند کمک بزرگی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان باشد تا بتوانند با هزینه کمتر، بیشترین استفاده را از منابع مالی و انسانی برده و در بهینه‌سازی ساختار اقتصادی-اجتماعی کشور موثر باشند. علم سنجی علاوه بر آنکه به دنبال جنبه‌های کمی علوم و تحقیقات است، اقدام به اندازه‌گیری و تعیین معیارهای جنبه‌های مختلف مدیریتی و سازمانی علوم نیز می‌نماید (۲). در این میان، حوزه سلولهای بنیادی به دلیل اهمیت، ماهیت بسیار گسترده آن و جایگاه بالایی آن در دنیا و اهمیت درمانی و ارزش اقتصادی اش برای جامعه، مورد توجه پژوهشگران زیادی می‌باشد. مطمئناً افزایش میزان سرمایه‌گذاری مادی و معنوی در این بخش که نیازمند آگاهی از جنبه‌های مهم و تاثیرگذار حوزه سلولهای بنیادی است، می‌تواند موجب ارتقای جایگاه کشور در این حوزه و کسب جایگاهی درخور شان جمهوری اسلامی در منطقه و جهان در این حوزه گردد.

پیشرفت‌های به دست آمده در جمهوری اسلامی ایران در حوزه سلولهای بنیادی و طب بازساختی با وجود سرمایه‌گذاری اندک، نشان دهنده‌ی استعداد بالای رشد کشور در این حوزه است به طوری که هم اکنون جمهوری اسلامی ایران از لحاظ تولید مقالات در بین کشورهای اسلامی رتبه‌ی اول را دارد. بررسی مقالات نشان می‌دهد که به رغم روند رو به رشد در شاخصهای کیفی، میانگین تعداد ارجاعات برای مقالات ایرانی هنوز کمتر از متوسط جهانی است (۳). در نتیجه می‌توان با تهیه نقشه علمی این حوزه با استفاده از تولیدات علمی کشورهای پیشرو و منتخب، عوامل رشد کمی و کیفی حوزه‌های مورد علاقه را که بیشترین ارجاعات را دریافت کرده‌اند، شناسایی کرد. تحلیل همبندی واژگان فن تحلیل محتوایی است که الگوی

هم‌رخدادی جفت واژه‌ها یا عبارات در مجموعه‌ای از متون را جستجو می‌کند تا به روابط ایده‌ها در حوزه‌های موضوعی دست یابد (۴). تحلیل همبندی واژگان بر این فرض استوار است که حوزه‌های پژوهشی را می‌توان براساس الگوهای به کارگیری واژگان در انتشارات توصیف کرد (۵و۶).

در حوزه‌ی سلولهای بنیادی تاکنون چندین پژوهش علم سنجی در کشورهای دنیا انجام شده است (۷-۹) اما در کشور ایران تاکنون پژوهش علم سنجی با استفاده از تکنیک همبندی واژگان انجام نشده است؛ در حالی که در علوم دیگر پژوهشهایی از این دست انجام شده است که در اینجا به ذکر پاره‌ای از آنها می‌پردازیم.

An و Wu (۲۰۱۱) در پژوهشی با هدف بررسی همبندی واژگان به تحلیل مقالاتی در زمینه‌ی سلولهای بنیادی در بازه زمانی ۲۰۱۰-۲۰۰۱ پرداخت و این کار را بر اساس سرعنوانهای موضوعی پزشکی (مش) انجام داد. تمامی مقاله‌های مجلات حوزه‌ی سلولهای بنیادی موجود در پای‌مد استخراج شد. در پژوهش حاضر ۹۴۲۹ سرعنوان موضوعی از مقاله‌ها استخراج شد که ۸۶۱۹۸ بار این سرعنوانهای موضوعی اصلی تکرار شده بودند. برای محاسبه‌ی ارتباط بین سرعنوانهای موضوعی از Salton's Cosine Coefficient استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که مرکزیت و چگالی در سه خوشه‌ی کشت سلولی، تکثیر سلولی و پیوند سلولهای بنیادی بالا بود. بین دو خوشه‌ی اسکلتی-ماهیچه‌ای و ترتیب مولکولی ارتباط نزدیکی بود و در سه خوشه‌ی regenerative medicine، درمان ژنتیک و سلولهای بنیادی نئوپلاستیک مرکزیت و چگالی پایین بود. نتایج نشان داد که تحلیل هم‌واژگانی مبتنی بر وزندهی به سرعنوانهای موضوعی، می‌تواند روند تحقیقات در یک زمینه‌ی خاص را نشان دهد و این روش می‌تواند در دیگر رشته‌های تحقیقاتی به کار گرفته شود (۷).

Zhao و Strotmann (۲۰۱۱) پژوهشی با هدف تعیین متخصصان اصلی، محققان ارتباط دهنده، محققان حاشیه‌ای و گروههای تحقیقاتی در زمینه سلولهای بنیادی انجام داد. به منظور تعیین الگوهای ارتباطی محققان در زمینه سلولهای بنیادی، با استفاده از روش مبتنی بر استناد در دوره زمانی ۲۰۰۹-۲۰۰۴ مجموعه‌ای از انتشارات در این زمینه از پایگاه داده پای‌مد گردآوری شد. برای تعیین محققان برجسته‌ی استناد شده به آنها از روش fractional all author counting استفاده گردید و ۲۰۰ نویسنده‌ی

محیط پژوهش، روش مورد استفاده سال‌های مورد بررسی با پژوهش حاضر متفاوت هستند. در داخل کشور تا کنون پژوهشی با روش همایندی واژگان انجام نشده است (۱۴-۱۰).

سنجش جنبه‌های مختلف پژوهش‌های حوزه‌ی سلولهای بنیادی می‌تواند در جهت دادن به پژوهش‌های آتی و برنامه‌ریزی برای توسعه‌ی متوازن در جنبه‌های مختلف حوزه‌ی مذکور و اختصاص بودجه مناسب و امکانات و در نهایت ارتقای کمی و کیفی تولیدات این حوزه موثر باشد. در راستای تحقق این امر پژوهش حاضر در نظر دارد با استفاده از تحلیل همایندی واژگان بر اساس مدارک نمایه شده در پایگاه وب آو ساینس بین سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳ نقشه علمی حوزه سلولهای بنیادی را ترسیم کند.

در این پژوهش سعی شده است شبکه همایندی واژگان حوزه‌ی سلولهای بنیادی در طول سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳ بر اساس میزان استناد، بر اساس میزان مرکزیت، اصطلاحات برتر این حوزه بر اساس بالاترین پیچ رنگ و همچنین براساس خوشه‌های تشکیل شده بررسی گردد.

روش بررسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، رویکرد کمی و نوع توصیفی است و با استفاده از تکنیک علم سنجی و فن تحلیل همایندی واژگان انجام گردیده است. به منظور آشنایی با سابقه موضوع و مبانی نظری پژوهش روش مطالعات سندی یا کتابخانه‌ای به کار گرفته شده است.

تحلیل همایندی واژگان بدین معنی است که گاه دو عنصر در یک مدرک با یکدیگر ظاهر می‌شوند که ارتباط بیشتری با هم دارند. اصل نقشه‌ی علم نیز بر این نکته دلالت دارد که دو عنصری که با هم ارتباط بیشتری دارند در نقشه، کنار همدیگر قرار می‌گیرند (۱۵).

برای جستجو، عبارت "stem cell" در فیلد topic که شامل جستجو در عنوان، کلیدواژه‌ها و چکیده است، قرار گرفت. در مرحله بعد کشورهای منتخب شامل: آسیا (ایران، عربستان، ترکیه، اسرائیل و هند، چین و ژاپن)؛ اروپا (انگلیس، آلمان، فرانسه، اسپانیا، ایتالیا، روسیه و هلند)؛ آمریکا (ایالات متحده، کانادا و برزیل)؛ آفریقا (مصر) و اقیانوسیه کشور استرالیا را انتخاب و با استفاده از روش refine پالایش مورد نظر انجام شد. در نهایت جامعه مورد نظر ۳۴۱۴۲ رکورد را شامل شد. داده‌ها به صورت فایل‌های متن ساده ذخیره شد. نرم‌افزار

برجسته در زمینه‌ی سلولهای بنیادی مشخص شدند. یافته‌ها نشان داد که علی‌رغم ماهیت بین رشته‌ای سلولهای بنیادی، بخش عمده‌ای از تحقیقات در زمینه سرطان و باز تولید مغز، قلب، پوست از طریق این سلولها و ماهیت زیست‌ملکولی این سلولها بود. تحلیل هم استنادی چهارجوبی از متخصصان و محققان اصلی و ارتباط بین آنها در این زمینه تحقیقاتی را نشان داد (۸).

Li و همکاران (۲۰۰۹) در پژوهشی به بررسی روند جهانی تولیدات علمی سلولهای بنیادی با استفاده از تحلیل کتابشناختی در طی ۱۶ سال پرداخته است. مقالات به دست آمده بر اساس نوع مدرک، زبان انتشار، کلیدواژه و نویسنده تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که در بین ۷۹۷۹۹ مدرک به دست آمده ۴۹۰۴۵ عدد از آنها مقاله بود و ۹۸٪ از این مقالات به زبان انگلیسی بودند. در بین تقسیم‌بندی موضوعی مربوط به سلولهای بنیادی، موضوعات مربوط به هماتولوژی (۳۰۴۴) در رتبه اول و موضوع پیوند استخوان (۲۷۴۰) در رتبه دوم قرار گرفت. از نظر تولید مقاله، کشور آمریکا در رتبه اول قرار گرفت. با تحلیل کلیدواژه‌ها مشخص کرد که دو کلیدواژه‌ی "differentiation" و "transplantation" از نظر استفاده در مقالات در رتبه اول و دوم قرار گرفتند (۹).

همان‌طور که اشاره شد در داخل کشور نیز پژوهش‌هایی از این دست انجام شده است که می‌توان به پژوهش ذوالفقاری و همکاران (۱۳۹۴) در ارتباط با همایندی واژگان پروانه های ثبت اختراع مرتبط با فناوری برق ربات زیر سطحی خودکار، احمدی و کوبکی (۱۳۹۴) از روش تحلیل همایندی واژگان که در واقع از شاخص‌های تحلیل محتوای برای شناخت پیوند و مرز بین دو حوزه‌ی مدیریت اطلاعات و مدیریت استفاده کردند. موسوی‌زاده و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی ساختار گرایش‌های موضوعی مقالات حوزه‌ی سازماندهی اطلاعات در نشریات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ و ترسیم نقشه معنایی آن پرداختند. صدیقی (۱۳۹۳) به بررسی "کاربرد روش تحلیل همایندی واژگان در ترسیم ساختار حوزه‌های اطلاع‌سنجی" پرداختند و مهدی‌زاده و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان "ترسیم نقشه علم ماساژ درمانی طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۳ در پایگاه اسکوپوس" با استفاده از روش همایندی واژگان ساختار موضوعی حوزه‌های علوم مختلف را بررسی نمودند، نتیجه بررسی‌ها نشان داد در حوزه‌ی سلولهای بنیادی پژوهش‌های کتابشناختی انجام شده است اما پژوهش‌های مذکور از نظر

سایت اسپیس جهت انجام تحلیل‌ها و ترسیم نقشه همابندی واژگان مورد استفاده قرار گرفت. این نرم‌افزار در دانشگاه درکسیل (Drexel) آمریکا ایجاد شده و می‌توان آن را به صورت رایگان فراخوانی کرد. این ابزار برای کشف، تحلیل و مصور سازی الگوها و روندها در آثار علمی ایجاد شده است. تسهیل در تحلیل روندهای در حال ظهور در حوزه‌های دانش هدف اصلی آن است. خروجی نرم‌افزار سایت اسپیس شامل سنج‌های متفاوت می‌باشد. این سنج‌ها در پژوهش حاضر نیز مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

سیگما (Σ)، سنج‌ی تازگی علمی است. این سنج‌ی نشان دهنده‌ی انتشاراتی است که ایده‌هایی نو را مطرح می‌کند. همان‌گونه که مطالعات موردی نیز نشان داده است برندگان جوایز نوبل و سایر جوایز پژوهشی مقدار بالایی از این سنج‌ی را برخوردار هستند. در این مطالعه طبق مطالعات پیشین برای محاسبه‌ی سیگما فرمول زیر استفاده شده است (۱۶).

سیگما = شکوفایی (مرکزیت + ۱) رابطه (۳-۱)

شکوفایی (Burst Detection) در یک تابع فراوانی معین، نوسان قابل توجه آماری در یک بازه زمانی کوتاه از یک دوره‌ی طولانی را نشان می‌دهد که به جهت تحلیل زمانی خاص، با هدف کشف ویژگی‌هایی است که کثرت بالا در طول زمان داشته‌اند. برای تحلیل‌های استنادی، شناسایی افزایش ناگهانی ارجاعات خاصی که تعداد استنادشان در زمان خاصی افزایش یافته ارزشمند است. در تحلیل‌های هم واژگانی این سنج‌ی نشان دهنده‌ی افزایش ناگهانی رویداد یک واژه‌ی خاص در مدارک مورد بررسی است (۱۷). تفکیک پذیری (Modularity)، این مقیاس نشان می‌دهد که یک شبکه تا چه حد می‌تواند به خوشه‌های مجزا تفکیک شود. دامنه‌ی این مقیاس بین ۰ تا ۱ است. ارزش پایین این مقیاس بیانگر این است که شبکه، قابلیت تفکیک در خوشه‌های با مرز مشخص را ندارد. در حالی که ارزش بالا نشانگر شبکه‌ی ساختار یافته است. بنابراین انتظار می‌رود که با افزایش ارتباطات شبکه‌ای میان نویسندگان (روابط میان رشته‌ای و چند رشته‌ای) یک حوزه‌ی این شاخص کاهش یابد. این شاخص به ما کمک می‌کند تا روند پویایی یک حوزه‌ی موضوعی را بررسی و روند آن را در دوره‌های زمانی تحلیل کنیم. این سنج‌ی می‌تواند هم در شبکه‌ی هم استنادی مولف و هم در شبکه‌ی هم استنادی مقالات بررسی

شود (۱۸). عدم قطعیت (Silhouette)، شاخص سیلهوت به ارزیابی میزان قطعیت در تعیین ماهیت یک خوشه می‌پردازد و ارزش آن از ۱ تا -۱ است. ارزش یک بیانگر امکان تفکیک خوشه‌هاست. سیلهوت ۸۵۵۱ مبین آن است که ماهیت خوشه‌های شبکه با اطمینان بالا قابل تشخیص است. به طور کلی ارزش سیلهوت با اندازه‌ی خوشه ارتباط معکوس دارد. هر چه اندازه‌ی یک خوشه بزرگتر باشد، گوناگونی ساختار آن بیشتر می‌شود و در نتیجه تعیین ماهیت آن مشکل‌تر می‌شود. هر چه خوشه بزرگتر شود احتمال ناهمگونی اعضای آن بیشتر و ارزش سیلهوت آن کوچک می‌شود.

این شاخص برای یک نویسنده پایه، میزان شباهت او با دیگر نویسندگان درون خوشه را در تقابل با نویسندگان موجود در خوشه‌ی دیگر می‌سنجد. اگر میان نویسندگان چند خوشه ارتباطاتی وجود داشته باشد، اما این ارتباط در یک خوشه بیش از سایر خوشه‌ها باشد، این شاخص کاهش می‌یابد. تجارب به دست آمده عدم قطعیت بالای ۳ را نشانگر ساختار واقعی اجتماع می‌دانند (۱۸).

مقیاس دیگر تراکم (Density) است؛ تراکم یکی از فاکتورهای مورد بررسی در شبکه است که تعداد روابط مستقیم بین عامل‌های شبکه را نشان داده و در بردارنده‌ی بالاترین سهم در میان روابط موجود در شبکه است.

افزایش تراکم مبین افزایش تعداد کنشگران شبکه‌ای متصل‌تر می‌باشد. صاحب‌نظران افزایش شاخص تراکم را نشانی از بلوغ شبکه می‌دانند. تراکم شبکه عددی است بین ۰ و ۱ که انسجام (عدد یک) و گسستگی (عدد صفر) اعضای شبکه را نشان می‌دهد. به این ترتیب هر چه میانگین تراکم شبکه بالاتر باشد گره‌ها در شبکه دارای پیوندهای زیادی هستند و ارتباطات نزدیک‌تری با یکدیگر دارند (۱۹). مرکزیت (centrality)، برای هر یک از گره‌ها در شبکه تعریف می‌شود و اهمیت موقعیت یک گره را در یک شبکه تعیین می‌کند. مقدار مرکزیت اگر کمتر از ۰/۱ باشد گره هیچ نقشی ندارد. اگر بزرگتر و مساوی ۰/۱ باشد نقطه محوری است و موقعیت استراتژیک دارد که در این صورت این گره خود می‌تواند کاندیدای نقطه عطف باشد. اگر بزرگتر از ۱ باشد نقطه عطف بحرانی (Critical) است و موقعیت منحصر به فردی در متون دارد (۱۹).

پیج رنک (PageRank) شاخصی است که با الگوریتم‌های پیچیده میزان نفوذ و قدرت یک صفحه وب را بر اساس

برچسب‌های LLR ابتدا ارزش مورد انتظار عبارت t در مجموعه متون i را محاسبه می‌کند. در صورتی که رخدادها به صورت مساوی در دو متن توزیع شوند، می‌توان انتظار چند مورد عبارت را در مجموعه متون i داشت: $LL = \frac{N_i \sum O_i}{N_i \sum i}$ که در آن N_i تعداد واژه‌ها در مجموعه متون i و O_i نیز تعداد رخدادهای عبارت t در مجموعه متون i است (۱۸).

اطلاعات متقابل (Mutual information)، در نظریه احتمالات و نظریه اطلاعات، اطلاعات متقابل بین دو متغیر تصادفی معیاری برای نشان دادن میزان وابستگی متقابل آن دو متغیر می‌باشد. به بیان دیگر در حقیقت این معیار «میزان اطلاعات» به دست آمده (مثلاً در واحد بیت) در مورد یک متغیر تصادفی از طریق متغیر تصادفی دیگر را نشان می‌دهد. مفهوم اطلاعات متقابل ذاتاً مرتبط با آنتروپی یک متغیر تصادفی می‌باشد که میزان اطلاعات موجود در یک متغیر تصادفی را نشان می‌دهد.

اطلاعات متقابل میزان شباهت بین توزیع مشترک $p(X, Y)$ و ضرب احتمال‌های حاشیه‌ای یعنی $p(X)p(Y)$ را مشخص می‌سازد (۱۹).

داده‌ها برای تحلیل همبندی واژگان وارد نرم افزار سایت اسپیس گردید. نوع تحلیل همبندی واژگان، که شامل تحلیل واژگان عنوان، چکیده، کلیدواژه و توصیفگر می‌باشد را با وارد نمودن تحلیل مدارک ۱۰۰٪ از انتشارات پراستناد انتخاب شد و در نهایت الگوریتم ترسیم شبکه پت فایندر انتخاب گردید. در نتایج این قسمت نیز واژگانی که دارای بالاترین شکوفایی، مرکزیت و پیچ رنگ بودند مشخص گردید. این قسمت نوع گره Keyword شامل کلیدواژه‌های مولف (Author Keywords) و کلیدواژه‌های پلاس (Keywords Plus) می‌باشد.

یافته‌ها

نقشه‌ها و جدول‌هایی که در ادامه خواهند آمد، نشان‌دهنده‌ی همبندی واژگان می‌باشد. که به وسیله‌ی نرم افزار سایت اسپیس تهیه شده‌اند. هدف از تهیه این نقشه‌ها مشخص و روشن کردن وضعیت موضوعات و علایق پژوهشی در حوزه سلولهای بنیادی است. تجزیه و تحلیل براساس همبندی واژگان یکی از روشهایی است که برای کشف ارتباط میان متون یک حوزه در نظر گرفته می‌شود.

معیارهایی که عمدتاً بر میزان لینک‌های ورودی تکیه دارد، محاسبه می‌کند و امتیازی برای آن صفحه در نظر می‌گیرد. هر قدر این عدد نزدیک به ۱۰ باشد نشان دهنده‌ی این است که این سایت لینکهای ورودی زیادی دارد و سایتهای زیادی به این سایت لینک داده‌اند. از کاربردهای این شاخص در شبکه‌های هم استنادی می‌توان گفت اگر نویسنده‌ای با نویسندگانی بیشتر هم استناد شود خود نیز از اهمیت بیشتری برخوردار است (۲۰).

• برچسب گذاری خوشه‌های هم استنادی

برچسب خوشه‌ها تنها به مرکزی ترین موضوع خوشه اشاره دارد بلکه نماینده‌ی منحصر به فرد یک خوشه است. به این منظور واژه یا عبارات متن وزن دهی شده و هم رخدادی آنها در متون بررسی می‌شود. برای اینکه عناوین اختصاص یافته به هر تخصص از جامعیت بیشتری برخوردار باشند، از عبارتهای مورد استفاده در نمایه سازی آثاری که بیشترین استناد را به اعضای پایه تخصص‌های شناسایی شده برای هر حوزه داده بودند استفاده شد.

دو الگوریتم رتبه بندی واژه $idf * tf$ و Log likelihood ratio (LLR) که در نرم افزار Citespace طراحی شده، برچسب‌هایی که توسط الگوریتم $idf * tf$ انتخاب می‌شود، معرف مفاهیم چشمگیر و برجسته‌ی یک خوشه است. این وزن یک مقیاس آماری است که بسامد یک واژه‌ی مدرک را نسبت به مجموعه‌ای از مدارک نشان می‌دهد. هرچه دفعات حضور یک واژه در مدرک افزایش یابد اما در کل مجموعه متعادل بماند، آن واژه ارزش بیشتری برای توصیف مدرک دارد. اگرچه این روش وزن‌دهی نسبتاً قدیمی است اما سادگی و صحت نتایج، آن را به نقطه شروع روشهای جدید تبدیل ساخته است.

این الگوریتم به این صورت روبرو محاسبه می‌شود:

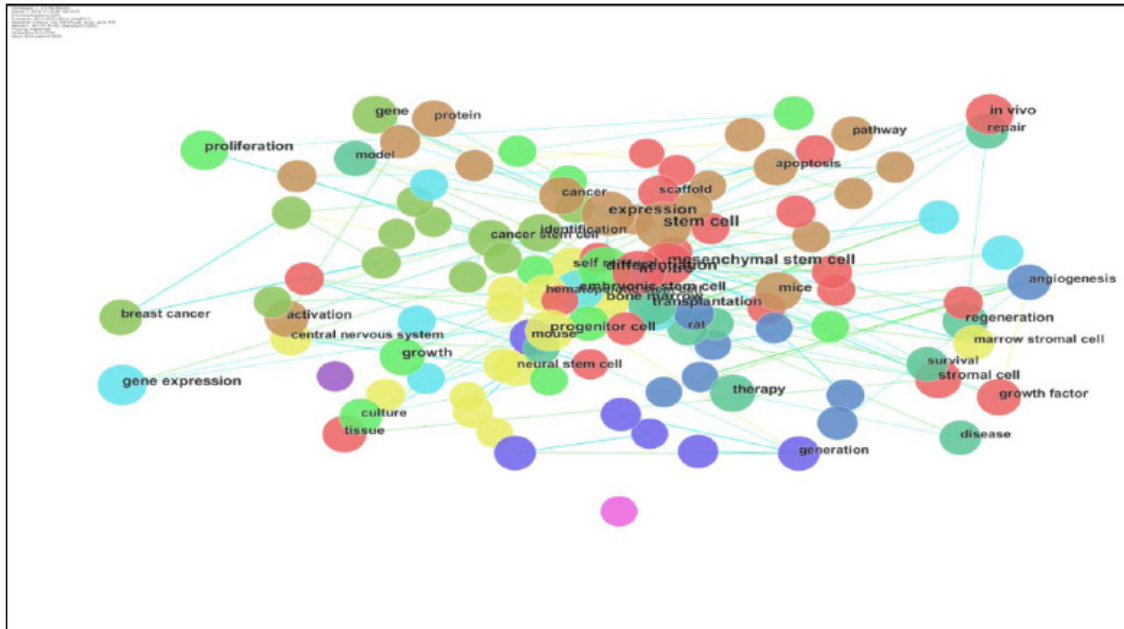
$$w_{ij} = f_{ij} \cdot \log\left(\frac{N}{n_i}\right)$$

در این فرمول f_{ij} نشانگر فراوانی عبارت، یعنی تعداد رخداد عبارت i در یک سند و N نشانگر تعداد کل اسناد است.

آزمون LLR یا لگاریتم نرخ مشابهت، احتمال وقوع داده‌ها در میان دو مدل را بررسی می‌کند و با شناسایی عبارتهایی که از بیشترین تفاوت فراوانی نسبی معنی دار برخوردارند، نشان می‌دهد که دو مجموعه متنی تا چه حد با هم متفاوت هستند.

بنیادی بر اساس میزان استناد، مرکزیت و پیچ رنگ مشخص شده است.

• وضعیت شبکه هم رویدادی واژگان حوزه سلولهای بنیادی در طول سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳ بر اساس میزان استناد در نقشه‌ها و جداول ۱ تا ۳ بسامد واژگان حوزه سلولهای

شکل ۱: شبکه هم‌بندی واژگان حوزه سلولهای بنیادی در طول سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳

۰/۶۵۲۶ است. این میزان بالای حد میانگین است. شاخص مودولاریتی (Modularity) هم ۰/۶۵۲۶ هست در این شبکه قابلیت تفکیک خوشه‌ها تا حد خوبی وجود دارد و در کل شبکه ساختار یافته است.

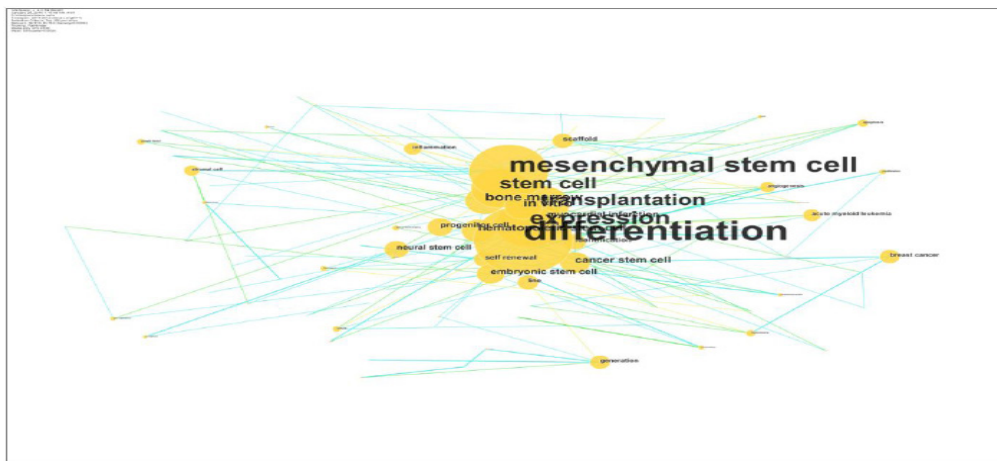
بر اساس شکل ۱ در بازه زمانی ۲۰۱۱-۲۰۱۳ در شبکه هم‌بندی واژگان حوزه سلولهای بنیادی ۱۶۲ پیوند بین ۱۱۳ اصطلاح پربسامد در شبکه موجود است. تراکم یا چگالی شبکه در نقشه‌ی موجود ۰/۰۲۵۶ می‌باشد. شاخص سیلهوت برای این شبکه

جدول ۱: اصطلاحات پربسامد حوزه سلولهای بنیادی در طول سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳ بر اساس میزان استناد

ردیف	اصطلاح	میزان بسامد	شماره خوشه
۱	stem cell	۱۱۱۵۷	۱
۲	Cell Differentiation	۷۶۸۶	۴
۳	expression	۶۷۴۶	۱
۴	in vitro	۵۶۲۴	۰
۵	mesenchymal stem cell	۵۳۰۱	۰
۶	gene expression	۳۳۸۲	۶
۷	embryonic stem cell	۳۳۵۰	۶
۸	progenitor cell	۳۰۸۲	۲
۹	proliferation	۲۹۳۷	۴
۱۰	transplantation	۲۹۱۳	۵

دیگر cell differentiation به معنی تمایز سلولی با ۷۶۸۶ استناد می‌باشد، تمایز سلولی یکی از ابعاد مهم سلولهای بنیادی است. اصطلاح سوم واژه‌ی expression (۶۷۴۶) با مفهوم بیان ژن است.

با توجه به جدول بالا پربسامدترین اصطلاح این حوزه عبارت stem cell یا سلول بنیادی با ۱۱۱۵۷ بسامد است که البته چون موضوع پژوهش سلولهای بنیادی است این رخداد دور از انتظار نیست. عبارت

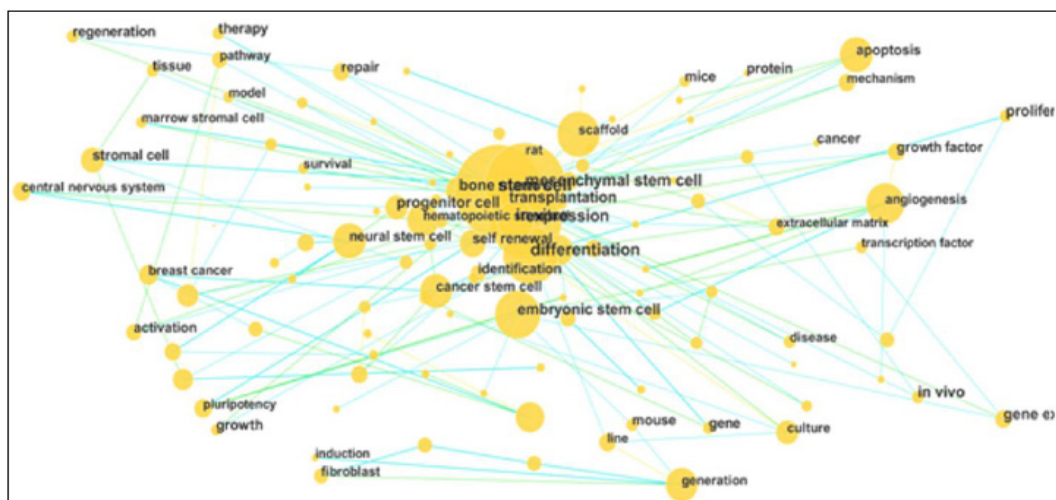
شکل ۲: شبکه همبندی واژگان موزهی سلولهای بنیادی در طول سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳ بر اساس میزان مرکزیت

جدول ۲: اصطلاحات موزهی سلولهای بنیادی در طول سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳ با مرکزیت بالا

ردیف	اصطلاح	مرکزیت	شماره خوشه
۱	Cell Differentiation	۰/۶۹	۴
۲	mesenchymal stem cell	۰/۵۵	۰
۳	expression	۰/۴۷	۱
۴	stem cell	۰/۴۰	۱
۵	transplantation	۰/۳۹	۵
۶	bone marrow	۰/۲۷	۲
۷	in vitro	۰/۲۶	۰
۸	hematopoietic stem cell	۰/۲۳	۲
۹	cancer stem cell	۰/۲۱	۳
۱۰	embryonic stem cell	۰/۱۹	۶

مزاننشیمی با مرکزیت ۰/۵۵ هست. بیان ژن، سومین اصطلاح دارای مرکزیت ۰/۴۷ بالاست.

با استناد به شکل و جدول ۲، اصطلاح تمایز سلولی (۰/۶۹) دارای بیشترین مرکزیت می‌باشد و بیشترین ارتباط در حوزه از آن این اصطلاح است. اصطلاح استراتژیک دیگر این حوزه، سلولهای بنیادی

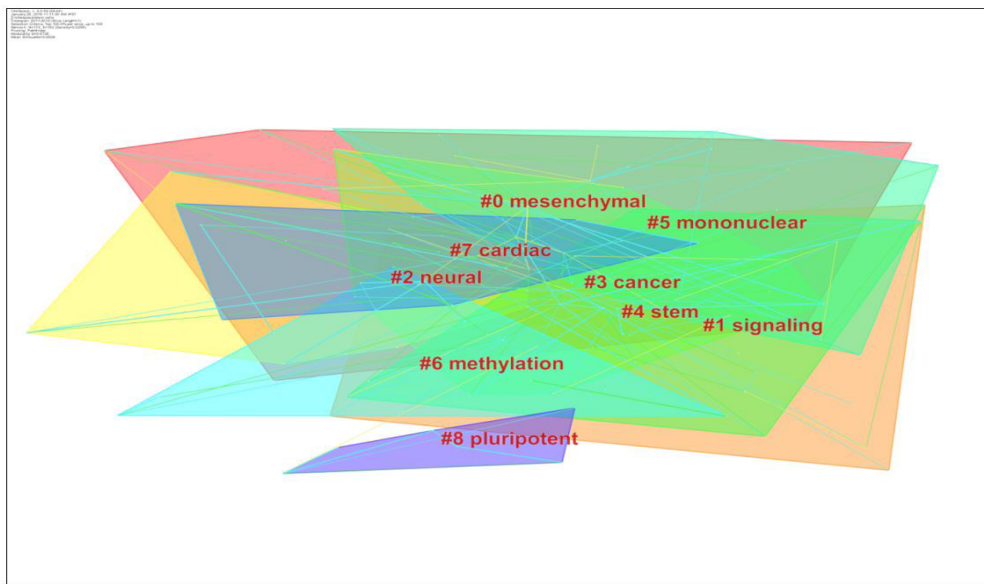
شکل ۳: اصطلاحات موزهی سلولهای بنیادی با بیشترین پیچ رنگ

جدول ۳: اصطلاحات برتر موزه سلولهای بنیادی در طول سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳ بر اساس بالاترین پیچ رنگ

ردیف	اصطلاح	پیچ رنگ	شماره خوشه
۱	stem cell	۴/۹۵	۱
۲	mesenchymal stem cell	۴/۶۶	۰
۳	expression	۴/۱۳	۱
۴	differentiation	۳/۱۵	۴
۵	transplantation	۳/۰۶	۵
۶	embryonic stem cell	۲/۶۴	۶
۷	scaffold	۲/۴۸	۰
۸	angiogenesis	۲/۲۲	۷
۹	in vitro	۲/۱۳	۰
۱۰	apoptosis	۱/۹۵	۱

مکان های بعدی قرار دارند.
 • شبکه هم رویدادی واژگان حوزه سلولهای بنیادی براساس خوشه های تشکیل شده

با توجه به جدول و شکل ۳، سلول بنیادی بالاترین پیچ رنگ را دارد، سلول بنیادی مزانشیمی با پیچ رنگ ۴/۶۶ در مکان دوم قرار دارد. بیان ژن با کسب پیچ رنگ ۴/۱۳ در رتبه‌ی سوم قرار دارد. اصطلاحاتی همچون تمایز سلولی، سلولهای بنیادی جنینی، پیوند و ساختار در

شکل ۴: شبکه همایندی واژگان موزه سلولهای بنیادی در طول سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳ بر اساس فوشه های تشکیل شده

این شبکه به نه خوشه‌ی همایندی واژگان تقسیم شده است. در جدول زیر سه مورد از بزرگترین خوشه‌ها را خلاصه نموده‌ایم.

جدول ۴: فوشه های همایندی واژگان موزه سلولهای بنیادی در طول سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۳

شماره خوشه	اندازه	محیط	برچسب (TFIDF)	برچسب (LLR)	برچسب (MI)
۰#	۲۲	۰/۷۴۷	strong/osteoinductive	mesenchymal	fibrin
۱#	۱۸	۰/۸۸	transit-amplifying	signaling	hedgehog
۲#	۱۴	۰/۷۵۹	ventricles	neural	blood-derived

بحث

شبکه همبندی واژگان حوزه سلولهای بنیادی در بازه زمانی ۲۰۱۳-۲۰۱۱، ۱۶۲ پیوند بین ۱۱۳ اصطلاح پربسامد در شبکه موجود است. به دلیل نزدیکی مفاهیم و اصطلاحات شاخص های سیلپوئت و مودولاریتی بسیار بالا نبوده و کمی از میانگین بالاتر هستند در نتیجه مرز خوشه ها خیلی مشخص نیست.

نرم افزار سایت اسپیس با استفاده از کلید واژه های مولف و کلید واژه های پلاس شبکه همبندی واژگان را رسم می کند. واژگان پربسامد و یا پراستناد عبارت بودند از سلول بنیادی ۱۱۱۵۷، تمایز سلولی ۷۶۸۶، بیان ۶۷۴۶ و در شرایط آزمایشگاهی ۵۶۲۴، سلولهای بنیادی مزانشیمی ۵۳۰۱ بودند. بالاترین مرکزیت از آن تمایز سلولی (۰/۶۹)، سلولهای بنیادی مزانشیمی (۰/۵۵) و بیان ژن (۰/۴۷) هست. در این شبکه ۹ خوشه وجود دارد که بزرگترین آنها ۲۲ عضو دارد. در پژوهش Li و همکاران (۲۰۰۹) پربسامدترین کلید واژه های نویسنده شامل: سلولهای بنیادی، تمایز و پیوند بودند (۹). پربسامدترین واژگان او نیز کلید واژه های پلاس شامل سلولهای بنیادی، بیان، تمایز و در شرایط آزمایشگاهی بود که هم پوشانی بالایی با پربسامدترین واژگان پژوهش حاضر دارند (۹).

در پژوهش Wu و An (۲۰۱۱) نیز اصطلاحاتی مانند سلولهای بنیادی، بیان ژن و سلولهای بنیادی جنینی از بسامد بالایی برخوردار بودند (۷). در این پژوهش نیز شبکه، شامل ۹ خوشه بود که بزرگترین آنها ۸۰ عضو داشت.

نتیجه گیری

حوزه سلولهای بنیادی حوزه ای گسترده است که توانسته با علوم مختلف ارتباط برقرار نماید و از طریق این هم بستگی آنچه را مورد نیاز بشر امروز است، کشف نماید. برای مثال در دنیای امروز بیماری سرطان یکی از بیماریهای سخت و تاحدودی غیر قابل درمان است، پژوهشگران حوزه سلولهای بنیادی در تلاشند تا از طریق خواص منحصر به فرد این سلولها بیماری سرطان و بیماریهای مشابه آن را درمان نمایند. با توجه به اینکه هزینه های درمان بیماری هایی مانند سرطان بسیار بالاست برای دولت ها لازم است تا با صرف هزینه هایی در جهت کشف خواص سلولهای بنیادی در درمان چنین بیماریهایی تا میزان زیادی هزینه های درمان را کاهش دهند.

با توجه به جدول ۴، بزرگترین خوشه که با شماره صفر مشخص می شود ۲۲ عضو دارد و میزان شاخص سیلپوئت این خوشه ۰/۷۴۷ است. این عدد نشان می دهد که در این خوشه تشخیص ماهیت خوشه نسبت به خوشه ی بعدی کمتر است. خوشه ها با چند الگوریتم برچسب گذاری شده اند. بر اساس الگوریتم TFIDF برچسب انتخاب شده برای خوشه صفر اصطلاح strong/osteoinductive با مفهومی برابر فرایند کاهش استخوان می باشد که در درمان استخوان استفاده می شود، برچسب این خوشه همبندی با الگوریتم LLR کلمه مزانشیمال است. الگوریتم MI یا اطلاعات متقابل نیز برچسب fibrin را که نوعی پروتئین است که از لخته شدن خون جلوگیری می کند، پیشنهاد می کند.

پراستنادترین مقاله ی این خوشه توسط Kang و همکاران (۲۰۱۱) با مقدار ۰/۳۲ با موضوع "ایجاد ریز استخوان و افزایش مغز استخوان انسان" است (۲۱). دومین خوشه که به صورت (#۱) مشخص شده است ۱۸ عضو دارد. شاخص سیلپوئت این خوشه نسبت به خوشه اول بیشتر و ۰/۸۸ است که نشان دهنده ی همگنی بیشتر این خوشه است. برچسب این خوشه با استفاده از الگوریتم TFIDF، transit-amplifying که در واقع نوعی سلول هستند که از سلولهای بنیادی به وجود می آیند، انتخاب شده است. برچسب پیشنهادی الگوریتم LLR برای این خوشه signaling با مفهوم علامت دهی است. و با استفاده از الگوریتم MI واژه hedgehog به معنی خانواده ی خارپشتان است. پراستنادترین مقاله ی این خوشه به میزان ۰/۳۳ با عنوان "تنظیم اتصال پروتئین Rbfox1 در کنترل تحریک عصبی مغز پستانداران" توسط Gehman و همکاران (۲۰۱۱) منتشر شده است (۲۲).

سومین خوشه (#۲) ۱۴ عضو دارد اما شاخص سیلپوئت در این خوشه نسبت به خوشه ی دوم کمتر است؛ در نتیجه همگنی این خوشه با عدد ۰/۷۵۹ نیز کمتر است. برچسب الگوریتم TFIDF برای این خوشه ventricles به معنی بطن انتخاب شده است. برچسب الگوریتم نرخ مشابهت نیز واژه neural یا وابسته به عصب هست، و در نهایت واژه ی blood-derived توسط الگوریتم MI انتخاب شده است که منظور، سلولهای بنیادی خون ساز هست. پراستنادترین مقاله ی این خوشه توسط Kan و همکاران (۲۰۱۱) به میزان ۰/۵۰ با عنوان "تحریک نوروون های درون بطنی توسط سلولهای بنیادی مزانشیمی در موش بالغ" است (۲۳).

یافته‌های این پژوهش نشان داد که سلولهای بنیادی جنینی یکی از اصطلاحات پربسامد این حوزه است، که این اتفاق مبین اهمیت سلولهای بنیادی جنینی است زیرا با استفاده از این سلول‌ها می‌توان بسیاری از نقایص انسان همچون مشکلات نخاعی و بیماریهای قلبی را درمان نمود. این موضوع منجر به به‌وجود آمدن بانک‌های بندناف جنین گردیده است، با نگهداری بند ناف جنین در چنین جایی امکان استفاده برای درمان کلیه اعضای خانواده نوزاد وجود دارد. با توجه به مشخص نمودن حوزه‌های موضوعی فعال و اصطلاحات پربسامد در این‌گونه پژوهشها می‌توان از آنها به عنوان ابزاری جهت سیاست‌گذاری‌های حوزه‌ی مذکور و نقشه‌ی راه محققان استفاده گردد.

از سوی دیگر برای افزایش میزان تولیدات علمی نیازمند:

- مراکز تحقیقاتی ویژه در این حوزه همانند پژوهشکده رویان
- افزایش سرمایه‌گذاری در این‌گونه موسسات تحقیقاتی هستیم.

تشکر و قدردانی

مقاله‌ی حاضر، حاصل پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد با شماره کد ۲۸۰/۳/ک/۷۶ می‌باشد. شایسته است از کلیه افرادی که ما را در انجام این پژوهش یاری نمودند، تشکر و قدردانی شود.

منابع

1. Hassanzadeh M & Khodadust R. Dimensions of Iranian international co-authorship network in the field of nanotechnology. *Journal of Science and Technology Policy* 2012; 5(1): 31-44[Article in Persian].
2. Abedi Jafari H, Abooyee Ardakan M, Aghazadeh F & Delbari Ragheb F. Methodology of drawing the maps of science: A case study on public management science map. *Methodology of Social Sciences and Humanities* 2011; 17(66): 53-69[Article in Persian].
3. Mohamadi E. Scientific maps a tool for science policy making, Tehran: Proceedings of the Second Congress of Association of Scientific-Student Librarian (ADKA), 2009.
4. He Q. Knowledge discovery through co-word analysis. *Library Trends* 1999; 48(1): 133-59.
5. Neff MW & Corley EA. 35 Years and 160,000 articles: A bibliometric exploration of the evolution of ecology. *Scientometrics* 2009; 80(3): 657-82.
6. Ravikumar S, Agrahari A & Singh SN. Mapping the intellectual structure of scientometrics: A co-word analysis of the journal scientometrics (2005–2010). *Scientometrics* 2015; 102(1): 929-55.
7. An XY & Wu QQ. Co-word analysis of the trends in stem cells field based on subject heading weighting. *Scientometrics* 2011; 88(1): 133-44.
8. Zhao D & Strotmann A. Counting first, last, or all authors in citation analysis: A comprehensive comparison in the highly collaborative stem cell research field. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 2011; 62(4): 654-76.
9. Li LL, Ding G, Feng N, Wang MH & Ho YS. Global stem cell research trend: Bibliometric analysis as a tool for mapping of trends from 1991 to 2006. *Scientometrics* 2009; 80(1): 39-58.
10. Zolfaghari S, Soheili F, Tavakolizadeh Ravari M & Mirzaee A. A patents' co-word analysis for determining the subject trends of technology. Available at: https://www.researchgate.net/publication/297759131_A_Patents'_Co-word_Analysis_for_Determining_the_Subject_Trends_of_Technology. 2015.
11. Ahmadi H & Kokabi M. Co-word analysis: A study on the links and boundaries between information and knowledge management according to Iranian press authors. *Journal of Information Processing and Management* 2015; 30(3): 647-76[Article in Persian].
12. Mousavi Zadeh M, Bagheri M & Karbala Aghaie Kamran M. Visualization of the Information Organization domain: A Study of the structure of subject trends of Persian articles on the Information Organization domain. *Library and Information Science Research (LISRJ)* 2015; 4(2): 190-211[Article in Persian].

13. Sedighi M. Using of co-word analysis method in mapping of the structure of scientific fields(case study: The field of informetrics). *Journal of Information Processing and Management* 2015; 30(2): 373-96[Article in Persian].
14. Mehdizadeh Marghi R, Nazari M & Minai MB. Mapping science of Massage therapy during 2008-2013 in the Scopus database. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine* 2014; 4(4): 333-42[Article in Persian].
15. Noyons ED. Bibliometric mapping of science in a science policy context. *Scientometrics* 2001; 50(1): 83-98.
16. Daniali S & Naghshineh N. Co-citation map of outstanding authors in the field of image retrieval. *Caspian Journal of Scientometrics* 2014; 1(2): 66-73[Article in Persian].
17. Kleinberg J. Bursty and hierarchical structure in streams. *Data Mining and Knowledge Discovery* 2003; 7(4): 373-97.
18. Salemi N. Co-citation analysis and co-word analysis in bibliometrics mapping: A methodological evaluation [Thesis in Persian]. Tehran: university of Tehran; 2014.
19. Chen C, Ibekwe-SanJuan F & Hou J. The structure and dynamics of cocitation clusters: A multiple-perspective cocitation analysis. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 2010; 61(7): 1386-409.
20. Ding Y, Chowdhury GG & Foo S. Bibliometric cartography of information retrieval research by using co-word analysis. *Information Processing & Management* 2001; 37(6): 817-42.
21. Kang Y, Kim S, Khademhosseini A & Yang Y. Creation of bony microenvironment with CaP and cell-derived ECM to enhance human bone-marrow MSC behavior and delivery of BMP-2. *Biomaterials* 2011; 32(26): 6119-30.
22. Gehman LT, Stoilov P, Maguire J, Damianov A, Lin CH, Shiue L, et al. The splicing regulator Rbfox1 (A2BP1) controls neuronal excitation in the mammalian brain. *Nature genetics* 2011; 43(7): 706-11.
23. Kan I, Barhum Y, Melamed E & Offen D. Mesenchymal stem cells stimulate endogenous neurogenesis in the subventricular zone of adult mice. *Stem Cell Reviews and Reports* 2011; 7(2): 404-12.

Drawing A Scientific Map for Stem-Cell Field During 3 Years Based on Papers Indexed in Web of Science Database in Selected Countries

**Zahra Ghasemi Aghbolaghi¹ (M.S.) - Fereydoon Azadeh² (Ph.D.)
- Fatemeh Sheikhshoaei³ (Ph.D)**

1 Master of Science in Medical Library & Information Sciences, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2 Associate Professor, Medical Library & Information Sciences Department, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

3 Assistant Professor, Medical Library & Information Sciences Department, School of Allied Medical Sciences, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Abstract

Received: Oct 2017

Accepted: Feb 2018

Background and Aim: In the field of scientometrics, little attention has been paid to stem cells. Therefore, the purpose of this study is to draw a Scientific Map of stem cells area (co-word analysis) based on the papers indexed in Web of Science database in selected countries during the years 2011-2013.

Materials and Methods: This study is based on descriptive method, and it was conducted by scientometrics and co-word analysis technique. In this study, 34,142 articles were analyzed from Web of Science database. The search system of Web of Science is a tool for collecting data. Data analysis was done using Web of Science analysis system and Citespace software.

Results: Most productions in stem cells are in English and belong to America. Stem cell, cell differentiation, in vitro, gene expression, mesenchymal stem cells, embryonic stem cells and transplantation are the most frequently used words and hot topics in this field.

Conclusion: The growing trend in this area has caused different subject fields to enter stem cells areas. Considering the high frequency of embryonic stem cells in the field, it can be said that different diseases such as spinal cord problems and heart diseases can be treated using these cells.

Keywords: Stem Cells Area, Scientific Map, Web of Science, Co-word Analysis

* Corresponding Author:

Ghasemi Aghbolaghi Z

Email:

z_ghasemi@alumnus.tums.ac.ir